

REPORTÁŽ Z 14TH EUROPEAN CONFERENCE ON PSYCHOLOGICAL ASSESSMENT

ADAM ĀÁPAL, KRISTÍNA MITTEROVÁ

Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií MU¹

Abstrakt: *V pořadí čtrnáctá European Conference on Psychological Assessment (ECPA) se pod záštitou European Association for Psychological Assessment konala tento rok v nádherných a historií protkaných kulisách portugalského hlavního města. V Lisabonu se akce udála již podruhé, a i tentokrát byl její program nabitý klíčovými tématy, spojenými s psychologickou diagnostikou – vývojem psychologických škál a testů, adaptací metod z jiného jazykového a kulturního prostředí, aplikací moderních technologií v psychologické diagnostice i metodologickými otázkami.*

Pro tento ročník se podařilo organizátorům jako hlavní řečníky konference získat vsutku zvučná jména. Program prvního dne tak otevírala Wendy Johnson (University of Edinburgh) poněkud kontroverzní otázkou ohledně podstaty toho, co vlastně měříme testy inteligence (nutno poznamenat, že Edwin Boring by měl jistě jasno), následovali například Roger Azevedo (North Carolina State University) s představením možností evaluace seberegulačních procesů při učení za pomoci moderních technologií (simulace, inteligentní výukové systémy, virtuální realita) s využitím behaviorálních a fyziologických dat, Laurence Claes (University of Leuven) na téma vynořující se popularity dimenzionální konceptualizace poruch osobnosti v duchu 3. sekce DSM-5, či David Stillwell (Cambridge University), autor myPersonality, v poslední době často diskutovaného projektu s účelem predikce individuálních rozdílů na základě digitálních stop získaných z uživatelských profilů na Facebooku.

Konferenční příspěvky byly organizovány do několika hlavních tématických okruhů spojených s psychologickou diagnostikou a její aplikací – měření a diagnostika inteligence (včetně inteligence emoční, s překvapivě početným zastoupením), diagnostika osobnosti, metodologické otázky v diagnostice a psychometrika, a v neposlední řadě také aplikace diagnostiky v pedagogické, pracovní a klinické psychologii. Níže uvádíme stručná shrnutí vybraných témat.

První téma, o kterém referujeme, se týkalo měření inteligence a kognitivních schopností s důležitými implikacemi pro vzdělávání. V rámci sympozia, kterému předsedala již výše zmíněná Wendy Johnson, byla představena svého druhu první metaanalýza shrnující

¹ Katedra psychologie, Fakulta sociálních studií Masarykovy univerzity, Joštova 10, 602 00 Brno.

poznatky o vlivu délky školní docházky na nárůst skóre v testech inteligence (Stuart J. Ritchie, University of Edinburgh; Elliot M. Tucker-Drob, University of Texas at Austin). Bylo prezentováno vícero zjištění o jejich pozitivní korelaci, obvykle se však jednalo vždy o nárůst jen ve specifických subtestech, nikoliv však například o zlepšení v rychlosti kognitivního zpracování, efekt je také nejvíce patrný u dětí s nižšími skóre na počátku školní docházky. Autoři tento fenomén diskutovali jako jeden z mechanismů Flynnova efektu. Předmětem závěrečné diskuse pak byla řada limitací na straně vstupních výzkumů omezujících kvalitu metaanalýz v podobě nedostatečné standardizace postupů, úzkého spektra využitých testů či například opomenutí důležitých demografických proměnných. Další příspěvky se věnovaly například porovnávání některých modelů struktury inteligence (CHC model, G-model či trojfaktorový model) či akcentaci idiografického oproti nomotetickému přístupu při studiu kognitivních schopností.

Neméně poutavým bylo také sympozium o tzv. „temné triádě“, na němž bylo prezentováno několik zásadních konceptuálních a psychometrických problémů tohoto modelu. Jedním z aktuálních konceptuálních témat jsou například nejednotné definice narcismu (benigní vs. maligní) či Machiavellismu (záměrná vs. nezáměrná amorálnost), což může v řadě případů vést k nedostatečné prediktivní validitě „temné triády“ jako celku. Dle Dr. Vincenta Egana (University of Nottingham) je možným řešením těchto potíží rozšíření temné triády na tetradu, či naopak její redukce na dyádu. Dále byly předneseny důkazy o konvergentní validitě Hare Psychopathy Checklist-Revised a self-report dotazníků, s překvapivým zjištěním, že obě metody jsou uspokojivě odolné vůči fakingu, kritickému v oblasti forenzní diagnostiky.

Tématem fakingu a stylizace při odpovídání, konkrétně v high-stakes situacích diagnostiky osobnosti, se zabývalo také sympozium pod vedením Matthiase Zieglera (Humboldtova Univerzita v Berlíně). Příspěvky v rámci tohoto sympozia spojovala především aplikace metody nucené volby při odpovídání na osobnostní škály. Taková forma odpovídání („Z nabízených možností vyberte jednu, která vás nejvíce vystihuje“) umožňuje účinně znesnadnit záměrnou stylizaci, neboť – na rozdíl od odpověďových škál – se nemůže respondent prezentovat „v dobrém světle“ v každém případě a ve všech rozměrech, ale je nucen si zvolit pouze jednu „dobrou“ odpověď, případně je nucen na sebe prozradit něco nežádoucího. Pro spolehlivou funkci je však třeba nabízené odpovědi vhodně vyrovnat tak, aby nabízené možnosti byly srovnatelně „žádoucí“ či „nežádoucí“. Metoda nucené volby samozřejmě není nic nového, v rámci sympozia však byly představeny pokroky ve způsobech, jakými lze takto získaná data využít k interindividuálnímu srovnání, což byla doposud oblast problematická. Srovnány byly způsoby normativního skórování pod paradigmatickým CTT i IRT, především pak často zmiňovaný GGUM-RANK model. Za zmínku stojí také příspěvek Patricka Kyllonena (ETS) o potenciálu využití takto získaných osobnostních dat pro účely přijímacích řízení na vzdělávací instituce – pro zajímavost, osobnostní data predikovala studijní průměr stejně dobře, jako standardizované testy GRE a GMAT.

Konečně, nemalá pozornost byla věnována také otázkám on-line diagnostiky a dotazování. Skupina přednášejících, kterým předsedal Ulf-Dietrich Reips (University of Konstanz), hovořila o poněkud různorodých tématech, tempo celé sekce však nastolil Tom Buchanan (University of Westminster). Svůj prostor využil k představení vlastního výzkumu o osobnostních odlišnostech on-line vzorků získaných různými způsoby. Participant, kteří vyplňovali osobnostní a postojové dotazníky na internetu zcela dobrovolně, byli kupříkladu více neurotičtí, otevřenější vůči zkušenosti či méně svědomití než ti, kteří škály vyplňovali výměnou za kredity. Projekt Dr. Buchanana má v budoucnu zahrnovat do srovnání také placené respondenty (panelisty či tzv. clickworkery, například pracovníky Mechanical Turk), nicméně osobnostní rozdíly by měly být brány v potaz v každém případě, kdy může být osobnost intervenujícím faktorem při inferenci z dat získaných on-line (dovolíme si tedy říci, že patrně v případě libovolném). Celou sekci uzavíral již zmíněný Ulf-Dietrich Reips s příspěvkem na téma vizuálních analogových škál (VAS), které se zdají být čím dál plnohodnotnější alternativou stále nejoblíbenějších Likertových škál. Přednášející nabídl posluchačům možnost využít on-line generátor VAS z dílny jeho týmu – byla by určitě škoda se o něj nepodělit².

Obsah celé konference příjemně odrážel různorodost témat, kterými se psychologická diagnostika aktuálně zabývá. Byť je možné organizátorům vytknout některé praktické přešlapy (chaotická registrace, uživatelsky nepříjemný program s nesnadným hledáním místností, či zcela nevyhovující prostory pro poster session), je zjevné, že konference usilovala o bohatou náplň a nabídku pro každého účastníka či účastnici, ať už se pohybují v jakékoli oblasti spojené s psychologickou diagnostikou. Široce diskutovaná a „žhavá“ témata – implicitní metody, problematika on-line dotazování, emoční inteligence, faking či třeba využití moderních technologií – představují pomyslnou hozenou rukavici také nám, českým a slovenským výzkumníkům a uživatelům psychodiagnostických metod. S chutí se do snažení našich zahraničních kolegů zapojujeme, mnohým jistě můžeme do diskuse přispět.

Āápal, A., & Mitterová, K. (2017): Report from the 14th European Conference on Psychological Assessment

The 14th European Conference on Psychological Assessment (ECPA) was held in Lisbon, Portugal, between the 5th and 8th of July 2017, under the auspices of the European Association for Psychological Assessment. Held in the Portuguese capital for the second time, the program covered key topics from the area of psychological assessment – development of psychological tests and scales, adaptation and localization of psychological methods from different linguistic and cultural backgrounds, application of modern technologies in the field, and methodological issues.

² www.vasgenerator.net